

TL 2076 Sibiryanın Etnik ve Sosyal Yapısı

Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Can Teziç.

9. Hafta

Dağılma Sonrası Alternatif Bir Bakış: Rusya Milleti - *Rossiyan*

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu ortaya çıkan yeni durum Rusya Federasyonu'nda yeni bir grup aidiyetinin inşasını ve kimlik sorusunu da

beraberinde getirmiştir. Bu gereklilik kendi içerisinde farklı dinamiklerin zorlamaları sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bu dinamiklere daha yakından bakacak olursak, ilkin liberal ekonomik sisteme geçiş ile birlikte ülke popülasyonunun bu yeni sisteme göre sınıfsal olarak tekrardan yapılandırılması gerekmektedir.

Rusya Federasyonu'nda yeni bir kimlik arayışı her ne kadar ekonomik ve idarî bir transformasyon süreci ile ortaya çıkan bir olgu olsa da, bu ilk koşuldan daha önemlisi Rusya Federasyonu'nun güncel sosyal yapısı farklı etnik grupları bir araya getirecek bir mekanizmayı günümüzde bir güvenlik anlayışı olarak ön plana itmektedir.

Etnik aidiyetlerin aşırı güçlenmesine ortam hazırlayan Sovyet sistemi sadece doksanlı yılların başlarında etnik gruplar arasında ciddi çatışmalar çıkmasına neden olduğu gibi, aynı zamanda günümüz Rusya Federasyonu'nun geleceğini de tehlikeye sokan problemler arasında önemli bir yer almaktadır.

Birçok sosyal bilimci, siyasetçi ve araştırmacı günümüz Rusya Federasyonu'ndaki etnik milliyetçiliğin ve etnik gruplar arasındaki problemlerin farkındadır ve bu konularda pek çok araştırmalar yapılmaktadır.

Transformasyon süreci sonrası gerek yeni bir ekonomik ve siyasî yapılanmaya geçilmesi gerekse mevcut sosyal-güvenlik sorunları vatandaşlık temeline dayanan yeni bir kimlik anlayışının da ortaya konulmasını kaçınılmaz hâle getirmiştir. Vatandaşlık temeline dayanan bir milliyetçilik anlayışının ortaya çıkması beraberinde “*Rossiyan / Rusyalı*” veya “*Rossiyskoy Natsiya / Rusya Milleti*” terimlerini tartışmaya açmıştır.

Rusya Federasyonu için oluşturulması planlanan bu yeni yapılanma ve inşa edilmek istenen vatandaşlık temeline dayalı kimliği, mevcut sosyal yapı ve ilişkiler gözden geçirildiğinde oldukça zor bir durum arz etmektedir. Nitekim, tarihsel süreç incelendiğinde Çarlık Rusyasının idarî yapılanması ve devletin ideolojik örgütlenmesi tüm farklılıkları içerisine alan bir bütünleşmeden ziyade, egemenliği altındaki nüfusu farklı şekillerde ayırıştıran ve bu şekilde yönetimin sağlanması prensibi üzerine kurulmuştur.

Bu anlayış Sovyetler Birliği döneminde de devam etmiştir. Bu dönem içerisinde her ne kadar kendi içerisinde enternasyonal bir yapı ve öngörü barındırsa da Sovyet milletler politikası aslında Alman modeli “etnik-milliyetçi” temelli bir yapıyı benimsemiş ve ülke etnik grupların ayrı ayrı egemen oldukları ve nüfusa orantılı olarak kurulan pek çok cumhuriyet ve otonom bölgeden oluşan bir idarî yapılanmaya gitmiştir. Diğer bir deyişle bugün Rusya Federasyonu’nda yapılmaya çalışılan bu proje Alman modeli olan etnik-milliyetçilikten vatandaşlık prensibine dayalı Fransız tipi milliyetçiliğe geçiş anlamına gelmektedir.

Bu noktada, her ne kadar bu geçiş pek çok kuramcı ve siyasetçi için oldukça şüphe çekici olsa da, Rus Bilimler Akademisi Etnografya ve Antropoloji bölümü başkanı Akademik V.A Tişkov etnik milliyetçilikten yurttaşlık temelinde/Fransız tipi milliyetçiliğe geçişin mümkün olabileceğini düşünmekte ve geçişi destekleyen aydınların başında gelmektedir. V.A. Tişkov’a göre, Rusya birçok milleti bünyesinde barındırmaktadır, bu yüzden çok milletli bu yapının üzerine yeni bir millet inşasının gerekli olmadığını düşünmektedir. V.A. Tişkov’a göre Rusya Federasyonu’nda tartişılması gereken konu ortak bir Rusya kimliği ve bu çerçevede yakalanması gereken bir Rusya vatanseverliğidir.

Rusya Federasyonu’nda yeni bir ulusal kimliğin inşasından yana olan V.A. Tişkov için Rusya Federasyonu’nda tartişılması gereken birleşik bir Rusya vatanseverliğinin temelini atılması aynı zamanda planlanan bu aidiyetin de temelini oluşturacaktır. Böyle bir temel üzerine ortak bir Rusya kimliğinin inşa edilmesi mümkündür.

Bu kimlik oluşumunun temelini Tişkov “veya-veya” şeklinde değil “ve-ve” şeklinde formüle etmiştir. Bu mantığa göre inşa edilecek kimlik (Rus veya *Rossiyan* ya da een veya *Rossiyan*) şeklinde değil de (Rus ve *Rossiyan* veya een ve *Rossiyan*) şeklinde olması gerekmektedir.

Rusya Devlet başkanı Vladimir Putin’in farklı zamanlarda yapmış olduğu konuşmalar dikkatle incelendiğinde, vatan ve ortak geçmiş gibi olguların nasıl din ve kültür gibi birbirinden farklı etnik gruplar arasında bir bağ olarak kullanıldığı ve oluşturulmak istenen “*Rossiyan*” kimliğinin temelini vatan ve ortak geçmiş gibi olgular üzerinde ne şekilde kurgulandığı görülebilir.

Bu konuşmalardan birkaçına kısaca bakılacak olunursa, 12 Haziran 2003 yılında “Den’ Rossii” Rusya Günü bayramında devlet başkanı Vladimir Putin şu ifadeler ile ortak bir vatana duyulan aidiyet duygusunu pekiştirmiştir: “Her nerede doğduysak, her nerede büyüdüsek orası bizim ana Vatanımızdır. Biz hep birlikte güçlü Rusya halkıyız”.

5 Şubat 2003 yılında Çeboksar’da düzenlenen bir başka toplantıda ise Vladimir Putin yine ortak vatan kavramı etrafında Rusya kimliğinin pekiştirilmesi hususunda şu cümleleri kullanmıştır. “Bizler Sovyetler Birliği zamanında –Sovyet Halkının birliğini sağladık. Bugün inanıyorum ki Rusya halkına bir millet diyebilmemiz için elimizde yeterince sebep vardır. Benim bakış açım göre bizler bir bütünüzdür. Bizlerin ataları bu birlik ve beraberlik için pek çok şey yaptılar. Tüm bunlar bizlerin bugünkü gerçeklerini ve tarihimizi oluşturmaktadır”. Rusya Federasyonu devlet başkanı Vladimir Putin benzer cümleleri 2005 yılında Kazan şehrinin bininci yıldönümü kutlamalarında da kullanmıştır. Vladimir Putin’in Kazan’da yaptığı konuşma şu şekilde devam etmektedir. “Kazan olmadan, Tatar kültürü olmadan ne Rusya halkı

olabilirdi ne de Rus devleti olabilirdi. Yüzyıllardır süren bu birliktelik bugün de sürmektedir”.

Vatan olgusu çerçevesinde inşa edilmek istenen bir grup aidiyeti sorusunun cevabını Tuva ve Buryatya örneğinde gençler arasında yaptığı çalışmada arayan Teziç 2010 yılında Tuva'nın başkenti Kızıl'da ve Buryatya'nın başkenti Ulan-Ude'de farklı eğitim kurumlarında yapmış olduğu alan araştırmasında, etnik kimlik ve tarihsel hafıza arasında ters bir ilişki bulmuştur. Teziç'in araştırma sonuçları göstermiştir ki her iki cumhuriyette de etnik kimlik ile özdeşleşme oldukça yüksektir. Diğer taraftan kendini Rusyalı olarak tanımlayanların oranı ilk soruya göre oldukça azdır. Kendilerini etnik kökeni ile tanımlayan öğrenci oranı Buryatya'da % 76.8, Tuva'da %

77.2 iken kendini Rusyalı olarak tanımlayan öğrenci oranı Buryatya'da % 14.6, Tuva'da % 10.3 tür. Diğer taraftan, her iki Cumhuriyette de “Sokağımıza kimin şerefine bir anıt dikilmesini istersiniz?” sorusunda Cengizhan veya Gesser gibi etnik seçenekler arasından en çok 1941-1945 Büyük Vatan Savaşı onuruna bir anıt dikilmesinin istenmesi şaşırtıcı bir sonuçtu (Buryatya % 47.7, Tuva % 42.7) (Teziç 2012: 39-45; Teziç 2013: 259-269).

Araştırmanın sonucu göstermektedir ki, her ne kadar her iki cumhuriyetteki gençler arasında etnik kimlik ile kendini tanımlama oranı yüksek olsa da, ortak bir tarihî geçmişe olan aidiyet de bir o kadar güçlüdür.

Bu araştırmanın sonuçlarını Tuva örneğinde 2013 -- 2014 yılları arasında internet haber sitelerindeki haber içerikleri ile yaptığımız karşılaştırmada da vatan, vatan savunması ve Sovyet döneminden kalan ortak tarih ön plana çıkmaktadır.

Kaynak:

Teziç M.C. Rusya Federasyonu'nda Vatan Olgusunun Kimlik İnşasındaki Yeri: Tuva Medyasına Yansıyan Konular // Modern Türklük Araştırmaları Dergisi. 2015 Cilt 12, Sayı 1. S 49-73.